

István Pávai

Despre publicarea colecției etnomuzicologice a lui János Jagamas

În publicația prezentă studiul lui István Almási redă succint informațiile cele mai importante privind activitatea etnomuzicologică a lui János Jagamas. Studiul doamnei Erzsébet Zakariás ne informează despre starea și ocurența culegerilor lui Jagamas în fondurile Arhivei de Folclor a Academiei Române din Cluj. Din această cauză în continuare nu mă voi referi la amănunțele acestor teme, ci voi prezenta principiile, posibilitățile și limitele editării acestui material imens, de valoare inestimabilă. Menționez că István Almási, încă în anii de studenție, ca elev al lui Jagamas, a participat la culegerile organizate de Arhiva de Folclor, după care toată activitatea sa științifică de peste patru decenii a petrecut-o în această instituție. Erzsébet Zakariás este în prezent cercetător la acest institut, iar subsemnatul m-am format ca etnomuzicolog sub îndrumarea lui Jagamas, cunoscându-i astfel concepția despre folclor, precum și principiile după care realiza publicarea materialelor folclorice și, de asemenea, acele proiecte științifice, pe care dorea să le realizeze, dar nu a reușit să le termine.

Despre activitatea de culegere și arhivare a lui Jagamas se pot găsi informații laconice în două publicații intitulate *Cântece și balade populare ceangăiești din Moldova* (Farágó – Jagamas 1954. 325–329), respectiv *Cântece populare maghiare din România* (Jagamas – Farágó 1974. 11–12, 356–358). În data de 24 iulie 1994, am realizat un videointerviu de aproape trei ore cu Jagamas despre activitatea sa etnomuzicologică în care se găsesc referiri și la activitatea sa de culegere și arhivare din acest institut clujean (Pávai 1994). În data de 18 noiembrie 2006 un asemenea interviu am înregistrat și cu Ilona Szenik, interviu care conține, printre altele, amintiri despre munca de teren a lui Jagamas în anii 1950. În continuare voi folosi și

aceste informații de tip oral history pe lângă cele deduse din studiul amănunțit al materialului din arhivă.

În anul 2013, s-a semnat un acord trilateral în scopul realizării unui DVD dedicat prezentării activității științifice a lui János Jagamas. Semnatarii acordului erau: Institutul „Arhiva de Folclor a Academiei Române”, Institutul de Muzicologie al Centrului de Cercetare a Științelor Umane al Academiei Maghiare de Științe și Casa Tradițiilor. Prin aceasta nu se înțelege toată activitatea etnomuzicologică a lui Jagamas, care, în mare parte, este publicat. Lista acestora, întocmită în 1984, de István Almási, completată de Gyöngyvér Hadas, apare pe acest DVD. Din piesele de folclor muzical culese de Jagamas au mai apărut unele și în colecții editate de alți cercetători (de exemplu Szegő – Dobó 1958, Herța – Almási 1970). Materialul publicat în prezent constă din culegerile lui Jagamas păstrate în Arhiva de Folclor din Cluj. Scopul acestei ediții este de a reda aceste culegeri în starea în care sunt păstrate în arhivă, fără prelucrare, comentarii și comparații cu rezultatele altor culegeri sau ale altor investigații ulterioare. Precizarea datelor referitoare la acest material le-am făcut prin compararea diferitelor surse din Arhiva de Folclor și le-am completat, dacă era cazul, doar cu informații provenite din publicațiile lui Jagamas, considerând că, în cazul acestora, autorul a verificat minuțios valabilitatea datelor.

Din culegerile de folclor muzical ale lui Jagamas au apărut în diverse publicații în jur de 650 de piese, Arhiva de Folclor păstrează, însă, mai mult de 7100 de piese culese de Jagamas. Deci aproape 6450 de variante de cântece populare sunt prima dată publicate cu această ocazie. Se pare, însă, că nici republicarea celor apărute mai de mult nu este de prisos. În unele cazuri publicațiile anterioare conțin greșeli de tipar în date sau în notații, uneori chiar eliziuni voite de date, când este vorba de publicare în scop cultural și nu științific. (De exemplu Szegő – Dobó 1958 nu conține referiri la identificatori de arhivă.)

În Arhiva de Folclor uneori se găsesc variante de transcrieri ale aceleași piese. În asemenea cazuri le prezentăm pe DVD pe toate. Astfel dăm posibilitate utilizatorului să studieze spectrul modalităților de notație de la una sumară, redând doar esența liniei melodice în scop de identificare a piesei, până la transcrieri de o minuțiozitate microscopică, care redau toate amănuntele de interpretare. Aceste două tehnici Jagamas le-a putut deja studia pe transcrierile realizate de Béla Bartók, când acesta a notat piesele de pe primele înregistrări pe discuri conținând folclor muzical

maghiar, realizate la sfârșitul deceniului trei al secolului trecut (Sebő 2010. 163–166). Mai târziu putea citi despre avantajele și inconvenientele celor două metode și în introducerea scrisă în fața colecției de exemple realizată de Lajos Vargyas și atașată studiului lui Zoltán Kodály despre folclorul muzical maghiar (Kodály – Vargyas 1952. 84.). La acest aliniat chiar face referire în volumul intitulat *Cântece și balade populare ceangăiești din Moldova*, dar atunci a preferat realizarea și publicarea unor transcrieri care redau o formă tipică a melodiei, dedusă din studierea mai multor variante (Farágó – Jagamas 1954. 329). În volumul intitulat *Cântece populare maghiare din România*, datorită noilor posibilități date de folosirea magnetofonului, deja Jagamas insistă pentru „redarea tuturor nuanțelor fine ale melodiilor”, chiar dacă această muncă necesită foarte mare efort și foarte mult timp. (Jagamas – Farágó 1974. 11–12, 356–358).

Materiul publicat pe acest DVD conține înregistrarea sonoră a peste 2800 de melodii, dintre care aproape 850 pe cilindri de fonograf, și peste 2100 pe benzi de magnetofon. Pe lângă acestea există și câteva piese păstrate pe discuri decelitate. Toate aceste înregistrări sunt publicate în formă sonoră pentru prima dată pe acest DVD, până în prezent ele fiind cunoscute parțial doar de cercetătorii Arhivei de Folclor și de câțiva cercetători care au consultat Arhiva.

Valoarea culegerilor realizate de Jagamas și de colegii săi constă și în caracterul unic al acestei colecții. În anii 1950, nu a existat a mișcare largă de cercetare de teren, magnetofonul fiind mai greu furnizabil. Din acest motiv, din această perioadă numai Arhiva de Folclor din Cluj păstrează folclor muzical înregistrat dintr-o serie de localități, de la o mulțime de informatori de folclor, datorită condițiilor instituționale asigurate de această arhivă, și datorită metodologiei folosite atunci.

Titlul prezentei publicații reflectă pe deplin conținutul: cuprinde acele culegeri ale lui Jagamas care s-au păstrat până în prezent în Arhiva de Folclor din Cluj. Acest contingent de documente acoperă în mare parte integrala culegerilor lui Jagamas, cu mici excepții. O asemenea excepție este prima culegere a lui Jagamas, pe care el a realizat-o într-un sat românesc, la Urișor, lângă Dej, unde a fost învățător în 1940–1941. Aici a notat melodii de la fete și flăcăi în timpul muncilor de pe câmp, umplând două caiete cu aproximativ 100–120 de melodii. Aceste caiete le-a arătat și lui Zoltán Kodály, când, din toamna anului 1941, s-a înscris la Academia de Muzică din Budapesta, ca să-și termine studiile începute mai devreme la

Cluj. Caietele le-a recuperat cu mulți ani în urmă. Kodály a considerat că notațiile acestor melodii erau corespunzătoare.

Spre sfârșitul războiului, Jagamas a fost înrolat în armată și trimis la o companie din Maramureș, unde își făceau serviciul militar români originari din împrejurimile Dejului. În timpul său liber, el a notat într-un caiet circa 150 de cântece populare de la acești soldați. Caietul l-a păstrat și în timpul prizonieratului. Mai târziu o copie a acestor melodii a predat-o și la Arhiva de Folclor din Cluj, dar, în timpul preparativelor făcute în scopul realizării prezentului DVD, nu le-am găsit (Pávai 1994). Printre culegerile lui Jagamas realizate în afara activității sale din cadrul Arhivei fondate în 1949 le putem aminti și pe cele făcute împreună cu Attila Palkó, un profesor de istorie originar din Aluniș (jud. Mureș) devotat pentru culegerea folclorului din satul său natal. Aceste culegeri au fost realizate în 10 aprilie, respectiv în 29 august 1971, pe benzi de magnetofon rămase în proprietatea lui Attila Palkó.

Lauda primită de la Kodály referitoare la melodiile românești notate la Urișor l-a determinat pe Jagamas să se apuce sistematic de cercetări etnomuzicologice de teren, deocamdată fără fonograf. În 1942 s-a dus în zona Cașinului și în Ciucul de Jos, în 1943 la Căpâlnița (jud. Harghita), iar în 1944 la Luna de Jos (jud. Cluj). Datele de pe unele piese notate în Ciucul de Jos ridică anumite probleme. Pe câte-o transcriere apare în limba maghiară localitatea la prima vedere neidentificabilă „Örházpatak”, urmată de mențiunea „Colonie ceangăiască, jud. Ciuc”. După numele de familie al informatorilor melodiilor se poate deduce că e vorba de coloniști veniți din zona Ghimeșului. Și cu alte ocazii Jagamas prefera să noteze cea mai mică unitate administrativă în privința provenienței melodiei. Dar tocmai acest lucru îngreunează identificarea unor localități. Părți de localități denumite de localnicii vecini „colonie ceangăiască” se găsesc mai multe în Ciucul de Jos și în actualul județ Covasna. Astfel, lângă Estelnic exista o asemenea colonie (în prezent deja depopulată), denumită Cărpinenii. Din acest motiv, cineva a trecut ulterior pe aceste foi: „Cărpinenii”. Örházpatak însă nu se află acolo, ci în Ciucul de Jos ca parte componentă a unui cătun denumit Cinod, care la rândul lui aparține de Eghersec. Acesta este parte componentă a comunei Ciucsângeorgiu. Pe aria localității Eghersec din Ciucul de Jos preponderent locuiesc coloniști veniți din Ghimeș. Din această cauză ei nu aparțin la zona etnografică a Ciucului de Jos, ci la Zona Ghimeșului (Sepsiszkéi 2000, 2002. 108–109.).

Problemele de clarificare a datelor nu se termină însă cu localizarea de mai sus a coloniei ceangăiești notată de Jagamas sub numele de Őrházpatak. Printre culegerile din 1942 ale lui Jagamas apare ca interpret un viorist și clarinetist pe nume Gyula Fodor. Pe foile conținând melodiile notate de la acesta apare când „Őrházpatak” urmată de mențiunea „Colonie ceangăiască, jud. Ciuc”, când Plăieșii de Jos. În acest caz Plăieșii de Jos este o eroare provenită probabil de la persoana care a copiat transcripțiile lui Jagamas. Ca să fiu sigur m-am adresat unui prieten, Sepsiszéki Nagy Balázs, care locuiește pe valea Uzului, rugându-l să se intereseze de la localnicii bătrâni. Aceștia au confirmat că, într-adevăr, trăia la Eghersec un viorist având numele de Gyula Fodor, pe când la Plăieșii de Jos nu se cunoștea persoană cu acest nume.

Exemplul dat mai sus nu este singurul care ne-a creat probleme de identificare. Asemenea date confuze, provenite din greșeli de copiere, la trecerea materialului din mâna cercetătorului pe mâna administratorilor și al personalului tehnic sau din multe alte motive, sunt frecvente în toate arhivele de mai mare vechime. Personal am întâlnit multe cazuri similare lucrând mulți ani la Muzeul Etnografic din Budapesta, la Institutul de Muzicologie al Centrului de Cercetare a Științelor Umane a Academiei Maghiare de Științe și la Casa Tradițiilor.

În afara cazului prezentat am mai găsit în colecția Jagamas din Arhiva de Folclor din Cluj, în documentele adiacente, lipsuri de date, date contradictorii pe care uneori le-am putut clarifica, alteori nu. În continuare nu voi da alte exemple concrete, ci mă voi referi la niște cazuri tipice ajutând astfel utilizatorul să înțeleagă motivele pentru care va întâlni în baza de date de pe DVD uneori date contradictorii.

Sursele materialului din baza de date sunt următoarele:

- cataloagele diverselor unități ale colecției;
- înregistrările sonore pe cilindri de fonograf, pe benzi de magnetofon și pe discuri decelit;
- fișele înregistrărilor sonore;
- transcrierile din Fondul auxiliar muzical și literar;
- strofele suplimentare ale textelor.

Dintre acestea nu toate sunt prezente în toate cazurile. Uneori se știe că exista un anumit document, dar cândva s-a pierdut. În alte cazuri nu există nici un document, încât numai din catalog se poate afla că s-a notat o anume melodie într-o anumită localitate. Există și alte cazuri în care apar mai multe

documente referitoare la o piesă, dar ele se contrazic în privința anumitor parametri. Dintre aceștia, punctul critic îl reprezintă persoana culegătorului, deoarece în cazul de față este vorba de publicarea culegerilor lui Jagamas. Contradicțiile în această privință în parte sunt greșeli de copiere ușor corectabile. Uneori numele celui care a făcut transcrierea s-a trecut și la numele celui care a realizat culegerea, dar din alte surse (catalog, publicație) iese la iveală că este vorba de o culegere a lui Jagamas. În alte situații, câte un coleg al lui Jagamas a notat strofele unui cântec cu text mai lung, care nu au încăput pe cilindrul de fonograf. În acest caz, acel coleg este menționat pe documente drept culegătorul textului. Dar uneori s-a omis specificarea exactă și persoana respectivă apare în calitate de culegător al piesei.

În toate cazurile similare cu contradicții numai atunci am remediat greșelile dacă s-a putut identifica fără echivoc persoana celui care a realizat efectiv culegerea. În caz contrar, referitor la persoana culegătorului am aplicat formula „János Jagamas și/sau X.Y.”.

Cu privire la metodologia cercetărilor efectuate în prima perioadă sub conducerea lui Jagamas, de studenți și colegi din Archiva de Folclor Ilona Szenik își amintește în felul următor:

„Cu toate că deja era inventat magnetofonul, institutul nu a dispus încă de un asemenea aparat. Când ne-am deplasat cu un grup la culegere de folclor, în primul rând am repartizat între noi ulițele, care pe care merge, ca să nu mergem toți la un loc. Și câte unul sau câte doi am pornit, și către seară am adus materialul cules la Jagamas. Ne-am întâlnit de cele mai multe ori la școală. Jagamas a studiat melodiile notate de noi, și a selectat dintre ele cele pe care le-a considerat adecvate pentru a fi înregistrate pe cilindri de fonograf. Ne-a mai întrebat care interpret e mai bun, și noi i-am spus care știe multe melodii, care cântă mai curat. Deci l-am informat pe Jagamas care interpreți merită a fi înregistrați, și în zilele următoare i-am convocat la școală și acolo a făcut Jagamas înregistrările pe cilindri de fonograf. Uneori cu această ocazie s-au înregistrat și alte melodii în afară de cele notate de noi în prealabil.” (Pávai 2006)

Potrivit acestei metode de culegere în catalog era menționat culegător cel care a descoperit interpretul și care a realizat cu acesta primele notații la fața locului. Dacă în catalog găsim sporadic printre mai multe piese culese de exemplu de Ilona Szenik câte una a lui Jagamas, asta înseamnă că Jagamas a înregistrat și câteva piese care nu erau notate în prealabil de

Szenik. După concepția actuală privind persoana culegătorului am considera pe amândoi culegători, fiind amândoi prezenți la înregistrarea cu fonograful, și fiind Jagamas coordonatorul întregului grup de culegători. Dar am respectat concepția de atunci cu privire la persoana culegătorului și, în aceste cazuri, am selectat pentru baza de date doar piesele la care Jagamas era specificat singur sau cu altcineva împreună culegător în sursele din arhivă.

În cazul informatorilor de folclor, dacă numele lor apare diferit la diverse culegeri, am folosit numele cel mai complet, care, în cazul femeilor, cuprinde atât numele de fată, cât și numele după soț. Uneori același informator de folclor la o culegere a fost notat cu numele dezmiardător, alteori cu prenumele oficial. În aceste cazuri, am unificat în baza de date aceste variante pentru a da relevanță corespunzătoare rezultatelor la filtrarea datelor, dar pe documentele vizualizabile de pe DVD se pot studia aceste variante. Dacă supranumele sau porecla nu erau menționate la numele unei persoane la toate piesele sale, am aplicat de asemenea principiul completării datelor. Vârsta informatorilor de folclor am specificat-o în paranteză după nume, așa apar și în lista respectivă la căutare în baza de date. Deoarece uneori același interpret a fost înregistrat de 2–3 ori în ani diferiți, apare de mai multe ori în listă cu vârste diferite.

Cataloagele inventar ale Arhivei conțin frecvent două denumiri de localități: cea de origine a informatorului de folclor și localitatea unde s-a realizat înregistrarea. Acest lucru se datorează faptului că în prima perioadă a înregistrărilor pe magnetofon multe sate încă nu erau electrificate. După selectarea prealabilă a interpreților, cu ajutorul notațiilor făcute pe teren, ei au fost aduși din satul de origine la un loc central, frecvent la Cluj, unde s-au realizat înregistrările pe magnetofon. În cazurile în care figurează o singură localitate în catalog, se poate presupune că locul de origine și locul înregistrării sunt similare. Pe lângă numele localităților, în baza de date am specificat județul actual ca să ușurăm identificarea lor. Pe sursele din arhivă figurează însă unitățile administrative din acele vremuri (regiuni, raioane etc.).

Uneori pe documente se specifică și localitatea unde a învățat interpretul melodia respectivă. În baza de date însă nu am inclus un câmp referitor la locul de unde s-a învățat melodia, această informație putând fi aflată doar citind documentele vizualizate pe monitorul computerului. Toate celelalte mențiuni de pe transcrieri, fișe etc. pot fi studiate în acest fel. Prelucrarea și standardizarea lor în baza de date, apoi traducerea lor în trei limbi ar fi

întârziat foarte mult realizarea prezentului proiect, fiind vorba de câteva mii de date. Dintre aceste mențiuni unele apar aproape la toate melodiile, cum ar fi cea care se referă la locul, data, împrejurimile în care interpretul a înșușit-o. Pe lângă acestea, apar pe documente o serie de observații cazuale foarte utile care se referă la gen, funcție, obicei, acordaj etc.

Documentele vizuale și sonore redând culegerile de folclor ale lui János Jagamas sunt amplasate într-o bază de date care poate fi activată de pe DVD. Pentru prima dată se poate selecta limba suprafeței de comunicare (română, maghiară sau engleză). Apoi se poate alege din meniul orizontal aflat în partea de sus a navigatorului. Clicând pe „Prezentare” se pot afișa lucrările care apar și în partea tipărită a prezentei publicații, completate cu o bibliografie a lucrărilor lui Jagamas. Meniul „Spicuire” dă posibilitatea de trecerea în revistă a pieselor după diversele modalități de înregistrare: magnetofon, disc decelit, fonograf, precum și la vizualizarea notațiilor din Fondul auxiliar muzical (FAM), respectiv Fondul auxiliar literar (FAL).

În cazul cântecelor, apare textul primului vers în limba originală. După practica folosită de etnomuzicologia românească, dacă nu primul vers, ci al doilea redă mai bine esența textului, atunci versul al doilea este afișat. La primele culegeri românești ale lui Jagamas acest principiu nu este aplicat, deci pe fișe apare totdeauna primul vers, dar în baza de date am urmărit să aplicăm acest principiu. Uneori pe înregistrările de fonograf nu se înțelege bine textul, din acest motiv am fost nevoiți să afișăm primul vers, chiar dacă era de dorit afișarea celui de-al doilea.

După versul din text apare denumirea piesei în limba originală în ghilimele, dacă pe documentele din arhivă s-a menționat vreo denumire. Uneori această denumire provine de la interpret, alteori de la culegător. Uneori este un gen concret sau o specie concretă, alteori are caracter explicativ. Dacă denumirea apare pe documente în două limbi, și în baza de date apare în ambele limbi. Denumirile specifice de jocuri și obiceiuri nu le-am tradus, pentru că o mare parte din ele nu sunt traducibile (de ex. *mușama*, *havalintás*), iar altele traduse mot à mot ar putea produce echivoc. În asemenea cazuri în limba spicuirii actuale am dat în paranteză o denumire mai generală, de exemplu „joc”. Dacă denumirea piesei are caracter mai general sau caracter explicativ am tradus-o din maghiară în românește și invers. Dacă piesa prezentată are caracter ciclic (de ex. în cazul ciclurilor de joc sau a piesei *Ciobanul când și-a pierdut oile*) am făcut posibilă ascultarea atât a întregului ciclu, cât și a părților componente.

Pe lângă cele de mai sus se afișează și toate datele referitoare la interpret, precum și cele referitoare la locul și data culegerii. Uneori multe dintre acestea lipsesc pe documentele de arhivă, dar au putut fi completate prin deducție sau cu ajutorul altor surse (de ex. publicațiile lui Jagamas).

Sub aceste date apare banda sonoră care dă posibilitate la ascultarea piesei. Banda sonoră nu apare la cântecele notate după auz pe teren, acestea neavând înregistrări sonore. Uneori, de asemenea, lipsește banda sonoră dacă s-a pierdut sau s-a spart cilindrul de fonograf respectiv. În aceste cazuri din sigla Fg a identificatorului piesei se poate vedea că exista cândva înregistrarea sonoră adiacentă.

Clicând în navigator pe inscripția „Căutare” avem posibilitatea de a selecta anumite piese corespunzătoare unor criterii. În partea stângă a navigatorului sunt afișate acele câmpuri din baza de date care dau posibilitatea la filtrarea datelor după aceste criterii (identificator, limbă, locul de origine, informator, denumirea piesei, primul sau al doilea vers din text, modul de interpretare, data culegerii și titlul publicației).

Sub inscripția „Inucu” vom găsi acele tabele cu diversele variante ale câte unui cântec pe care Jagamas le-a întocmit în scopul realizării unei monografii muzicale a acestei localități. Numerele din fața variantelor corespunde indicatorului din Fondul auxiliar muzical (FAM).

Sub „Colofon” se poate vedea lista celor care au participat la realizarea acestei publicații. Mulțumim tuturor și pe această cale.

REFERINȚE

Almási 2009

Almási István: *Népzenekutató műhely Kolozsváron* [Atelier etnomuzicologic la Cluj].

In: uő: *A népzene jegyében. Válogatott írások. Az Európai Tanulmányok Alapítvány Kiadója, Kolozsvár, 2009. 296–302.*

Faragó – Jagamas 1954

Moldvai csángó népdalok és népballadák [Cântece și balade populare ceangăiești din Moldova]. A Folklór Intézet Kolozsvári Osztályának gyűjteményéből szerkesztette Faragó József és Jagamas János. Állami Irodalmi és Művészeti Kiadó, Bukarest, 1954

Herțea – Almási 1970

Herțea Iosif – Almási István: *245 melodii de joc. 245 népi táncdallam. 245 Tanzmelodien.* Casa Creației Populare – Népi Alkotások Háza, Târgu-Mureș – Marosvásárhely, 1970

Jagamas – Faragó 1974

Romániai magyar népdalok [Cântece populare maghiare din România]. Közzéteszi Jagamas János és Faragó József. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1974

Jagamas 1984a

Jagamas János: *A népzene mikrokozmoszában*. Tanulmányok. [În microcosmosul folclorului muzical. Studii] Sajtó alá rendezte, az utószót írta és a függelékkel összeállította Almási István. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1984.

Jagamas 1984b

Jagamas János: *A szőlőhegy kincse* [Comoara din vie]. In: Utunk Kodályhoz. Tanulmányok, emlékezések. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1984. 236–240.

Jagamas 1984c

Magyaró énekes népzeneje [Folclor muzical vocal din Aluniș]. Egy Felső-Maros menti falu magyar néphagyományaiából. Palkó Attila kiegészítő gyűjtését és Zsigmond József szövegkiegészítéseit felhasználva közzéteszi Jagamas János. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1984

Kodály – Vargyas 1952

Kodály Zoltán: *A magyar népzene* [Folclorul muzical maghiar]. A példatárat szerkesztette Vargyas Lajos. Zeneműkiadó, Budapest, 1952

Pávai 1994

Videointerjú Jagamas Jánossal [Videointerviu cu János Jagamas]. Készítette Pávai István. Kolozsvár, 1994. július 24.

Pávai 2006

Videointerjú Szenik Ilonával [Videointerviu cu Ilona Szenik]. Készítette Pávai István. Kolozsvár, 2006. november 18.

Sebő 2010

Patria. Magyar népzenei felvételek [Înregistrări de folclor muzical maghiar]. Hungarian Folk Music Recordings. 1936–1963. Szerkesztette / Edited by Sebő Ferenc. Hagyományok Háza, Budapest, 2010

Sepsiszéki 2000, 2002

Sepsiszéki Nagy Balázs: *Székelyföld falvai a huszadik század végén II. Csik-, Kászon- és Gyergyószék. Hargita megye* [Satele din Secuime la sfârșitul secolului XX. Scaunul Ciucului, Cașinului și Gheorgheniului. Județul Harghita]. Nap Kiadó, [Budapest], 2000, 2002

Szegő – Dobó 1958

Szegő Júlia és Sebestyén Dobó Klára: *Kötöttem bokkrétát. 150 népdal. (150 cântece populare maghiare)*. Zenei Kiadó, Bukarest, 1958